ASP-tili säästämisen sitouttamisvälineenä

Joonas Hirvonen

Ihmisillä on usein haasteita sitoutua pitkän aikavälin tavoitteisiin. Oman talouden hallinnassa tämä voi tarkoittaa säästämisvaikeuksia, mutta myös maksuhäiriömerkintöihin ja ylivelkaantumiseen johtavaa kuluttamista. Aikaisemman tutkimuksen mukaan erilaiset sitouttamisvälineet ovat edistäneet heikon itsekontrollin omaavien henkilöiden säästämistä ja toimineet näin osaratkaisuna tähän ongelmaan. Tämä artikkeli täydentää aikaisempaa tutkimusta tarkastelemalla asuntosäästöpalkkio (ASP) -tiliä säästämisen sitouttamisvälineenä. Tutkimuksessa hyödynnetään vuonna 2017 kerättyä yliopisto-opiskelijoista koostuvaa kyselyaineistoa. Tutkimustulosten perusteella ASP-tilin omistaminen on positiivisesti yhteydessä säästämiseen ja voi toimia ainakin osalle säästäjistä sitouttamisvälineenä. Lisäksi tulokset tukevat aikaisempaa tutkimusta korostaen itsekontrollin merkitystä säästämisessä. Säästämisen sitouttamisvälineiden hyödyntämistä edesauttaa tietoisuus oman itsekontrollin asteesta, riittävä talousosaaminen sekä sopivien säästämisen sitouttamisvälineiden saatavuus.

Suomessa viime vuosina lisääntyneet maksuhäiriömerkinnät ja kotitalouksien kasvava velkaantuneisuus ovat nostaneet esiin huolen kotitalouksien talouskäyttäytymisestä (Suomen Pankki 2020). Samaan aikaan digitalisoituva maailma haastaa monien oman talouden hallintaa muuttamalla heidän toimintaympäristöään. Huoli kotitalouksien taloudenhallinnasta ei ole aiheeton, sillä talouskäyttäytyminen on yhteydessä taloudelliseen ja yleiseen hyvinvointiin (Ranta ja Salmela-Aro 2018; Serido ym. 2013). Hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää, että kotitalouksilla on riittävä osaaminen ja tarvittavat työkalut järkevään taloudelliseen päätöksentekoon. Tämä edellyttää talouskäyttäytymiseen vaikuttavien tekijöiden ja vaikutusmekanismien tuntemista ja siksi myös niiden tutkimista.

KTM Joonas Hirvonen (joonas.m.a.hirvonen@jyu.fi) työskentelee väitöskirjatutkijana Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulussa. Kiitän Petri Böckermania, Jutta Viinikaista, Mette Rantaa, kahta anonyymiä arvioitsijaa sekä Kansantaloudellisen aikakauskirjan päätoimittajaa hyödyllisistä kommenteista.

Talouskäyttäytymisellä tarkoitetaan kaikkea oman talouden hallintaan ja rahankäyttöön liittyvää päätöksentekoa (Xiao 2008) kuten budjetointia, kuluttamista, velanottoa ja säästämistä. Yksi merkittävä talouskäyttäytymistä ennustava taustatekijä on itsekontrolli (Miotto ja Parente 2015; Strömbäck ym. 2017). Itsekontrolli voidaan määritellä yksilön kyvyksi vastustaa hetken houkutuksia ja impulsiivisia tarpeita, mutta myös muuttaa juurtuneita tapojaan (Baumeister 2002; Fujita ym. 2006; Strömbäck ym. 2017). Toisin sanoen itsekontrolli voidaan määritellä yksilön kyvyksi sitoutua pitkän aikavälin tavoitteisiin. Itsekontrolliongelmalla tarkoitetaan heikosta itsekontrollista johtuvaa ei-toivottua käyttäytymistä, kuten impulsiivisia ja lyhyen aikavälin mielihyvää tuottavia valintoja pidemmän aikavälin hyvinvointia rakentavien ratkaisujen kustannuksella. Talouskäyttäytymisessä tämä voi tarkoittaa liiallista kuluttamista ja liian vähäistä säästämistä. Heikosta itsekontrollista aiheutuvissa säästämisvaikeuksissa on säästämistä kyetty edistämään sitouttamisvälineillä (Ashraf ym. 2006; Dagnelie ja Lemay-Boucher 2012; Rha ym. 2006; Thaler ja Benartzi 2004), joiden tarkoitus on nimensä mukaisesti saada säästäjät sitoutumaan asettamiinsa tavoitteisiin. Aikaisemmissa tutkimuksissa esimerkiksi epälikvidit säästötilit (Ashraf ym. 2006) ja oikein valitut säästökohteet (Rha ym. 2006) ovat edistäneet säästämistä.

Myös Suomessa 1980-luvulla luodulla ASP-järjestelmällä haluttiin edistää säästämistä sekä lisätä nuorten kiinnostusta asuntosäästämiseen (Vesanen 1987). Järjestelmässä nuori tai nuori aikuinen avaa itselleen ASP-tilin, jolle hän säästää ensiasuntoaan varten. Tilille tulee säästää 10 prosenttia ostettavan asunnon hankintahinnasta, minkä jälkeen pankki lainaa loput 90 prosenttia asunnon ostoa varten (Valtiokonttori 2020). ASP-tiliä ei ole luotu sitouttamisvälineeksi, mutta se sisältää useita sitouttamisvälineille tyypillisiä ominaisuuksia. ASP-tili on suhteellisen epälikvidi, siihen kytkeytyy selkeä säästökohde ja se asettaa säästäjälle sääntöjä säästämiseen. Siksi sen tarkastelu sitouttamisen näkökulmasta on perusteltua. Sitouttamisvälineet luovat tärkeän tuen yksilöiden pyrkimyksille muuttaa tai ylläpitää toivottua käyttäytymistä kuten säästämistä. Etenkin heikon itsekontrollin omaavien henkilöiden voi olla haastavaa aloittaa tai jatkaa säästämistä, vaikka he olisivat tietoisia sen tärkeydestä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ASP-tilin yhteyttä säästämiseen ja analysoidaan sen mahdollisuutta toimia sitouttamisvälineenä säästäjilleen suomalaisen kyselyaineiston avulla. Vaikka ASP-järjestelmä on merkittävä tekijä nuorten asuntosäästämisessä, siitä tehty tutkimus on vähäistä (pl. opinnäytetyöt ja pro gradu -tutkielmat), eikä ASP-tiliä ole aiemmin tarkasteltu säästämisen sitouttamisvälineenä. Ensiksi käsitellään lyhyesti itsekontrollia käsitteenä ja aikaisempaa tutkimusta erilaisista säästämisen sitouttamisvälineistä. Seuraavaksi käydään läpi ASP-järjestelmää ja erityisesti ASP-tilin sitouttamisominaisuuksia. Tämän jälkeen kuvataan kyselyaineisto ja käytetyt tutkimusmenetelmät sekä esitetään tutkimustulokset ja niihin liittyvät varaukset. Lopuksi keskustellaan tutkimuksen keskeisimmistä johtopäätöksistä.

1. Itsekontrolli käyttäytymisen taustalla

Itsekontrollin avulla yksilö pystyy sitoutumaan pitkän aikavälin tavoitteisiin ja vastustamaan

hetken houkutuksia. Aikaisempi tutkimus on yhdistänyt itsekontrollin positiivisia vaikutuksia laajasti elämän eri osa-alueisiin kuten koulumenestykseen (Duckworth ja Seligman 2005) sekä terveyteen (Miller ym. 2011; Moffitt ym. 2011), kun taas itsekontrolliongelma on yhdistetty esimerkiksi päihderiippuvuuteen ja rikolliseen käyttäytymiseen (Moffitt ym. 2011). Myös taloudellisessa päätöksenteossa hyvä itsekontrolli ennustaa ”parempaa” käyttäytymistä, kuten esimerkiksi säästämistä (Miotto ja Parente 2015; Strömbäck ym. 2017). Heikko itsekontrolli on yhdistetty kulutuskäyttäytymisen kautta korkeampaan velkaantuneisuuteen (Achtziger ym. 2015) ja itsekontrolliongelmat matalampaan varallisuuskertymään (Ameriks ym. 2007; Biljanovska ja Palligkinis 2018) sekä korkeampaan luottokorttivelkaan (Meier ja Sprenger 2010).

Säästämisessä heikko itsekontrolli tarkoittaa usein aikaepäjohdonmukaista (*time-inconsistent*) käyttäytymistä. Tänään tehty säästöpäätös muuttuu palkkapäivänä, kun kulutuksesta ei kyetäkään karsimaan. Taloustieteessä tätä ilmiötä on kuvattu esimerkiksi hyperbolisella diskonttaamisella sekä *dual/multi-self*-malleilla. Ajatus yksilön sisällä ristiriidassa olevasta kahdesta tai useammasta voimasta – *dual/multi-self*-mallista – on ollut olemassa niin taloustieteessä kuin taloustieteen ulkopuolella jo pitkään (Thaler ja Shefrin 1981). Yksi tunnetuimpia *dual-self*-malleja on Thalerin ja Shefrinin (1981) suunnittelija–tekijä -malli. Siinä epäjohdonmukaista käytöstä selitetään päätöksentekijän kahdella ”itsellä” (*self*), jotka ovat konfliktissa keskenään. Ensimmäinen ”minä” on lyhytnäköinen tekijä, ja toinen on tulevaisuuteen katsova suunnittelija. Tässä eri mieltymysten kamppailussa tahdonvoimalla kontrolloidaan impulsiivisen tekijän hetken mielihaluja. Suunnittelija–tekijä -mallissa suunnittelijan voidaan olettaa olevan ainakin osittain tietoinen tulevista ristiriidoista, ja edustaen näin yksilön tietoisuutta mahdollisesta epäjohdonmukaisesta käytöksestä. Mallin mukaan itsekontrolli ilmenee suunnittelijan tekeminä harkittuina valintoina, ja itsekontrollin avulla yksilöllä on mahdollisuus saavuttaa pidemmän tähtäimen hyvinvointia hetken mielihyvän kustannuksella. Jos taas tekijä usein voittaa tämän kamppailun, voidaan henkilöllä katsoa olevan heikko itsekontrolli.

2. Sitouttamisväline säästämisen tueksi

Sitouttamisväline voidaan määritellä yksilön tekemäksi järjestelyksi, joka muuttaa tai rajaa hänen valintamahdollisuuksiaan niin, että se auttaa häntä pääsemään tulevaisuuteen asetettuun tavoitteeseen (Bryan ym. 2010). Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi joidenkin valintojen muokkaamista toisia epäedullisemmiksi. Ilman järjestelyä tavoitteeseen pääsy voisi olla vaikeaa johtuen esimerkiksi yksilön heikosta itsekontrollista. Sitouttamisvälineen on tarkoitus auttaa suunnittelija–tekijä -mallissa mainittua suunnittelijaa kamppailussa tekijää vastaan tai välttämään tämä kamppailu kokonaisuudessaan, mikä auttaa päätöksentekijää harkittuihin valintoihin sekä välttämään kiusauksia.

Säästämisen sitouttamisvälineet voidaan jakaa vahvoihin (*hard*) ja heikkoihin (*soft*) sitoutumisiin. Bryanin ja kollegoiden (2010) mukaan kyse on vahvasta sitoutumisesta, kun yksilö kohtaa epäonnistuessaan todellista taloudellista tappiota tai saavuttaa onnistuessaan taloudellista hyötyä. Esimerkki vahvasta sitouttamisvälineestä on säästötili, jonka ennenaikai-

sesta lopettamisesta peritään purkupalkkio. Heikossa sitoutumisessa seuraukset ovat pääosin psykologisia. Esimerkki heikosta sitoutumisesta on säästötili, josta pystyy tekemään vapaasti nostoja. Heikkokin sitoutuminen voi kuitenkin edistää säästämistä kuten Thalerin ja Benartzin (2004) suunnittelema vapaaehtoisen eläkesäästämisen muoto SMarT (Save More Tomorrow) on osoittanut. Siinä säännöllinen säästäminen tapahtuu automaattisesti palkkatulosta ja säästösumma kasvaa palkan kasvaessa. Säästäminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ja säästäjä voi koska tahansa nostaa säästämänsä rahat itselleen.

Shefrinin ja Thalerin (1988) mukaan ihmiset budjetoivat varojaan mielessään eri kategorioihin, kuten nykyiset tulot, varallisuus ja tulevat tulot. Näitä mielen tilejä tai mentaalitilejä voi olla erilaisia ja enemmän kuin kolme edellä mainittua. Kynnys varojen käyttöön eri kategorioista vaihtelee, eivätkä varat kategorioiden välillä ole vaihdettavissa. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi vuokraan budjetoiduista varoista ei voisi siirtää rahaa muihin kategorioihin kuten lomamatkaan. Tällainen mentaalitilinpito (*mental accounting*) tarjoaakin selityksen sille, miksi myös heikot sitoutumiset voivat edistää säästämistä ja likviditkin säästötilit voivat sitouttaa säästäjää.

Säästämisessä vahvat sitoutumiset ovat usein epälikvidejä talletuksia, joista hyvän esimerkin tarjoaa Filippiineillä sitouttamisvälineeksi luotu säästötili SEED (Save, Earn, Enjoy Deposits). Ashraf ja kollegat (2006) tarjosivat yhteistyössä filippiiniläisen pankin kanssa SEED-säästötiliä pankin entisille ja nykyisille asiakkaille. Tilin avanneiden henkilöiden tuli asettaa säästämiselleen määrällinen tai ajallinen tavoite, joka heidän tuli saavuttaa säästöjen takaisinsaamiseksi. Tulosten mukaan heikosta itsekontrollistaan tietoiset säästäjät olivat muita halukkaampia avaamaan SEED-säästötilin. Tilin avanneet säästäjät kerryttivät säästöjä noin 80 prosenttia kontrolliryhmään kuuluvia säästäjiä enemmän ja kykenivät edistämään säästämistään sitoutumalla. Heikon itsekontrollinsa tunnistaneet henkilöt ovat suosineet myös vastaavia epälikvidejä säästökohteita eläkesäästämisessä[1] (Sourdin 2008). Epälikvidien säästämistuotteiden lisäksi oikein valitut säästökohteet sekä säännöt säästämisessä ovat lisänneet säästämisen todennäköisyyttä (Rha ym. 2006; Kim ja Hanna 2017). Säästökohteet ja -säännöt toimivat säästäjälle mekanismina, joka auttaa häntä harjoittamaan itsekontrollia ja edistää siten säästämistä.

Säästämisessä säännöt, sopivat säästökohteet sekä epälikvidit säästämisen tuotteet ovat aikaisemman tutkimuksen mukaan edistäneet säästämistä. Ilman itsekontrolliongelman tunnistamista henkilöt eivät kuitenkaan välttämättä osaa etsiä sitouttamisvälineitä säästämisensä tueksi (Maunu ja Tenhunen 2010). Ongelmastaan täysin tietämätön henkilö saattaa tehdä useita säästämispäätöksiä, mutta epäonnistuu toistuvasti säästämisen aloittamisessa. Heikosta itsekontrollistaan tietoinen henkilö tietää, että ei pysty aloittamaan säästämistä ilman erillistä järjestelyä kuten sitouttamisvälinettä. Itsetietoisuus nouseekin erittäin tärkeään rooliin yksilöiden itsekontrolliongelman tunnista-

[1] *Eläkejärjestelmästä riippuen säästötarpeet voivat olla maiden välillä hyvin erilaisia. Maunu ja Tenhunen (2010) tarkastelivat suomalaista eläkejärjestelmää psykologisen taloustieteen näkökulmasta. Heidän mukaansa lakisääteinen eläkejärjestelmä auttaa eläkeaikaan varautumista itsekontrollista riippumatta, mikä hyödyttää erityisesti heikon itsekontrollin omaavia henkilöitä. Joillekin lakisääteisen eläkkeen riittämättömyys säilyttää kuitenkin tarpeen myös omaehtoiseen säästämiseen.*

misessa (Wilkinson ja Klaes 2012, 316) ja sitouttamisvälineiden hyödyntämisessä.

3. ASP-tili

Lähtökohta Suomessa 1980-luvulla kehitetylle – mahdollisesti Saksassa toimivista asuntosäästökassoista *Bausparkassen* sekä Ranskan *l'Épargne Logement* -järjestelmästä mallia ottaneelle – ASP-järjestelmälle (Salo 1988) oli parantaa nuorten mahdollisuuksia ensiasunnon hankintaan. Sisäministeriön vuosina 1978–1979 asettamien kahden työryhmän mietintöjen mukaan nuorten oli ollut vaikeaa löytää kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja, ja oman asunnon hankintaa oli viivästyttäneet pidentyneet opiskeluajat sekä opintojen jälkeen opintolainojen takaisinmaksu, mikä hidasti omien säästöjen kerryttämistä. Nuorten itsenäistymisen sekä oman asunnon hankinnan viivästyminen vähensivät niin mahdollisuuksia kuin halukkuuttakin myös perheen perustamiseen, mikä teki nuorten asuntohaasteista myös perhepoliittisen kysymyksen. ASP-järjestelmällä haluttiin laskea ensiasunnon ostajien keskiikää, joka oli työryhmien asettamisen aikoihin noin 40 vuotta. Tavoitteena oli myös lisätä nuorten kiinnostusta asuntosäästämiseen mielellään jo heidän asuessaan vanhempiensa luona, mikä antaisi paremmat edellytykset säästämiseen. Lisäksi haluttiin lyhentää ensiasuntoa varten tarvittavaa säästöaikaa säästöosuutta pienentämällä. (Vesanen 1987)

ASP-järjestelmä kasvatti suosiotaan aina vuoteen 1992 saakka, jolloin ASP-lainojen lukumäärä ylitti 64 000 (Valtiokonttori 2021). Tämän jälkeen lainojen määrä laski vuoteen 2010 saakka, jolloin ASP-lainoja oli alle 9 000 kappaletta. Vuonna 2009 nähtiin jyrkkä kasvu uusissa avatuissa ASP-tileissä (kuvio 1). Yksi syy tähän voi olla korkotuoton päälle maksettava 3 000 euron lisäpalkkio, joka oli mahdollista saada, jos ASP-lainan otti vuosina 2009–2011. Vaikka lisäpalkkiota ei voi saada enää vuoden 2011 jälkeen otettuihin lainoihin, ASP-lainat ovat jatkaneet kasvuaan, ja uusia ASP-tilejä avataan nykyään noin 35 000 vuosittain (kuvio 1). ASP-järjestelmän viime vuosina uudelleen kasvanut suosio lisää sen merkitystä, kun tarkastellaan nuorten ja nuorten aikuisten säästämistä ja talouskäyttäytymistä.

Osasyy suosion kasvuun voi olla ASP-järjestelmään tehdyt muutokset, joilla on pyritty vastaamaan muuttuvaan markkinaympäristöön. Järjestelmään pääsevien ikähaarukan laajentaminen[2] mahdollistaa ASP-järjestelmän hyödyntämisen nyt vanhemmallakin iällä, mutta myös säästämisen aloittamisen entistä nuorempana. Korkotukilainan maksimimäärän korottamisella ASP-järjestelmää on pyritty sopeuttamaan asuntojen hintakehitykseen (Ympäristöministeriö 2014). Lisäksi nykyinen korkotilanne on painanut suurimman osan säästötileistä lähes nollakorkoon, mikä tekee ASP-tilistä houkuttelevan säästökohteen prosentin vuosikorollaan sekä mahdollisella 2–4 prosentin lisäkorolla tilin avausvuodelta ja viideltä seuraavalta vuodelta (Valtiokonttori 2020). Lisäkorko maksetaan kuitenkin vasta asunnon ostohetkellä, edellyttäen, että säästäjä on täyttänyt asuntosäästösopimuksen ehdot. ASP-lainan etuja säästäjälle ovat normaalia asuntolainaa edullisempi lainakorko, valtion

[2] *Vuonna 2014 yläikärajaa nostettiin 30 vuodesta 39 vuoteen, ja vuonna 2016 alarajaa laskettiin 18 vuodesta 15 vuoteen (Ympäristöministeriö 2016).*

Kuvio 1. Avattujen ASP-tilien lukumäärä, ASP-lainojen lukumäärä ja ASP-lainat (milj. €) (Valtiokonttori 2021).

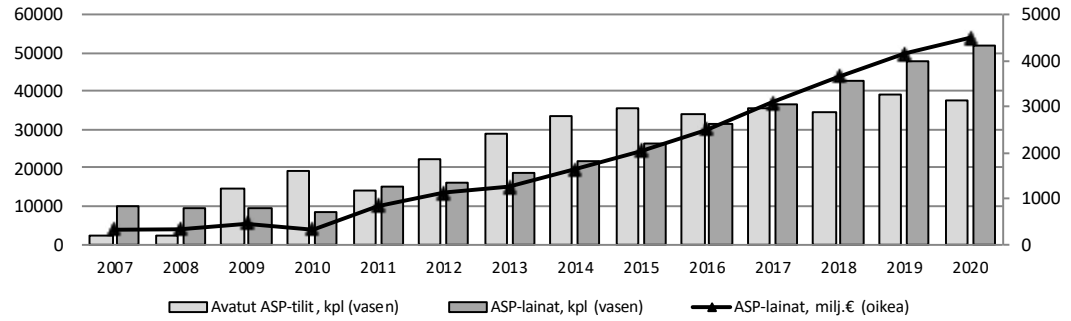

maksama korkotuki[3] ensimmäiselle kymmenelle vuodelle sekä maksuton valtiontakaus[4] (Valtiokonttori 2020).

ASP-tilin sisältämät säästämistä edistävät ominaisuudet voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensiksi, ensiasunto on ASP-tilinomistajalle selkeä kohde säästämiselle. Nuoren avatessa ASP-tiliä hän asettaa itselleen euromääräisen säästötavoitteen, joka määräytyy ensiasunnon arvioidun hankintahinnan mukaan ja on usein 10 prosenttia hankintahinnasta. Toiseksi, ASP-tili asettaa selkeitä sääntöjä säästämiseen. ASP-lainan saaminen edellyttää kahdeksaa säästetyä kalenterivuosineljännestä, mikä tarkoittaa 150–3000 euron säästöä tilille per neljännes (Valtiokonttori 2020). Säästettyjen vuosineljännesten ei tarvitse olla peräkkäisiä eikä säästökehityksen yhtäjaksoista, vaan säästämisessä voi pitää taukoja. Säästämisen voi jakaa myös vuosineljänneksen sisällä haluamallaan tavalla. Käytännössä ASP-lainan voi saada aikaisintaan vajaan kahden vuoden säästämisen jälkeen. Kolmanneksi, ASP-tili on normaalia tiliä epälikvidimpi säästökohde, joskin pääsy ASP-tilin varoihin on helpompaa kuin edellä mainittuihin epälikvideihin sitoutumisiin (Ashraf ym. 2006; Sourdin 2008). Mikään ei estä säästäjää nostamasta säästöjään ASP-tililtä ennenaikaisesti, mutta niin tehdessään säästäjän on lopetettava tili (Valtiokonttori 2020). Tilin lopettaessaan säästäjä myös menettää säästökehityksen (säästetyt vuosineljännekset). ASP-tiliä ei voikaan luokitella vahvaksi sitoutumiseksi, mikä voi olla myös sen yksi etu, sillä vahva sitoutuminen voisi myös karkottaa osan säästäjistä (Bryan ym. 2010).

[3] *Valtio maksaa 70 prosenttia lainan korkomenoista, jos korko nousee yli 3,8 prosentin (Valtiokonttori 2020).*

[4] *Valtiontakaus kattaa asunnon vakuusarvon ja asuntolainan erotuksen (Valtiokonttori 2020).*

4. Aineiston kuvaus

Tutkimusaineisto on kerätty verkkokyselyllä marraskuussa 2017. Linkki kyselyyn toimitettiin Jyväskylän yliopiston opiskelijoille tiedekuntien sähköpostilistoja hyödyntäen. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa nuorten aikuisten talouskäyttäytymiseen ja taloudelliseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Vastaajista muodostettiin 18–29 vuoden ikäisten 903 henkilön näyte. Tässä tutkimuksessa käytetään tietoja vastaajien demografiasta, säästämisestä, itsekontrollista, taloustiedoista, taloudellisesta tilanteesta sekä ASP-tilistä. Aineiston perustiedot ilmenevät taulukosta 1.

Taulukosta 1 voidaan tarkastella ASP-tilinomistajien eroja niihin vastaajiin, joilla ei ole ASP-tiliä. Suurin yksittäinen ero on vastaajien tiedoissa ASP-järjestelmästä ja -tilistä, mikä ei ole yllättävää. Tämän lisäksi ASP-tilinomistajista on hieman suurempi osuus naisia ja heidän keskimääräinen tulotasonsa on hieman korkeampi.

Kyselyssä itsekontrollia mitattiin 13 kohdan kyselyllä (liite 1) *Brief Self-Control Scale* (Tangney ym. 2004). Kysely sisälsi väittämiä kuten ”olen hyvä vastustamaan kiusauksia” ja ”minulla on vaikeuksia muuttaa huonoja tapojani”. Väittämiin vastattiin viisiportaisella asteikolla (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä). 13 kohdasta 9 on käänteisiä, jolloin vastaus 1 viittaa hyvään itsekontrolliin ja 5 heikkoon itsekontrolliin. Nämä kohdat ovat käännetty laskettaessa lopullista keskiarvoa itsekontrollille. Itsekontrollin keskiarvo on 3,28 ja Cronbachin alpha on 0,83.

Säästämistä mitattiin lyhennetyllä versiolla (liite 1) kyselystä *Financial Management Behavior Scale* (Dew ja Xiao 2011). Kyselyn väittämät koskivat viimeistä kuutta kuukautta, ja niihin vastattiin viisiportaisella asteikolla (1 = en koskaan, 2 = harvoin, 3 = joskus, 4 = usein, 5 = aina). Säästämistä mitattiin seuraavilla väittämillä: kuinka usein olet viimeisen kuuden kuukauden aikana ”säästänyt pahan päivän varalle”, ”jättänyt rahaa säästöön niiltä kuukausilta, kun olet ollut töissä (esim. kesätöissä)” ja ”laittanut rahaa säästöön pidemmän aikavälin hankintoja varten (esim. koti, auto)”. Nämä kolme väittämää muodostavat yhdessä mittarin säästämiselle. Säästämisen keskiarvo on 3,54 ja Cronbachin alpha 0,72. Koska ASP-tili on tarkoitettu pidempiaikaiseen säästämiseen, muodostetaan viimeisestä väittämästä säästämisen summamuuttujan lisäksi toinen selitettävä muuttuja, pitkäaikainen säästäminen. Pitkäaikaisen säästämisen keskiarvo on 3,01.

ASP-tili on dikotominen 0/1 muuttuja (1 = on ASP-tili). Kontrollimuuttujina on mukana sukupuoli (1 = nainen), ikä, tulotaso, tiedekunta, opintolaina (1 = on opintolainaa), taloudellinen tuki vanhemmilta opintojen aikana (1 = kyllä/jonkin verran) ja talouden perustiedot. Tulojakaumasta johtuen tulotasoa mallinnetaan euromääräisten tulojen sijasta kolmella dikotomisella muuttujalla (ei tuloja, matalat tulot, ja korkeat tulot), joista matalien tulojen ryhmä toimii verrokkiryhmänä. Esimerkiksi korkeat tulot saa arvon 1, jos vastaajan tulot ovat suuremmat kuin tuloa saavien vastaajien keskimääräinen tulo (8097 €). Tuloilla tarkoitetaan tukien (esim. opintotuki ja asumislisä) lisäksi saatavaa tuloa kuten palkka- tai pääomatuloa. Talouden perustietoja mitattiin viidellä kysymyksellä (Van Rooij ym. 2012), jotka mittaavat vastaajien objektiivisia perustietoja taloudesta. Vastaajista 70 prosenttia vastasi oikein vähintään neljään viidestä kysymyksestä, mikä muodosti mittarille kattoefektin.

Taulukko 1. Aineiston perustiedot.

			ASP-tili		Ei ASP-tiliä	
	N = 903		n = 270		n = 633	
Vastaajien ikä	18–29		19–29		18–29	
Ikä, ka.	23,5		24,1		23,3	
Sukupuoli						
Nainen, n (%)	546	(60,5)	185	(68,5)	361	(57,0)
Mies, n (%)	350	(38,8)	85	(31,5)	272	(43,0)
Taloudellinen tilanne						
Saa tuloja tukien lisäksi, n (%)	778	(86,2)	245	(90,7)	533	(84,2)
– Tulot vuodessa (ei sisällä tukia), ka.	8097	€	9969	€	7237	€
Matalat tulot (alle 8097 €), n (%)	512	(56,7)	123	(45,6)	389	(61,5)
Korkeat tulot (yli 8097 €), n (%)	266	(29,5)	122	(45,2)	144	(22,7)
Ei tuloja, n (%)	125	(13,8)	25	(9,3)	100	(15,8)
On opintolainaa, n (%)	523	(57,9)	167	(61,9)	356	(56,2)
– Opintolaina, ka.	9226	€	11883	€	7979	€
Saa opintotukea, n (%)	716	(79,3)	205	(75,9)	511	(80,7)
Vanhempani tukevat minua taloudellisesti opintojeni aikana						
Kyllä, n (%)	144	(16,0)	37	(13,7)	107	(16,9)
Jonkin verran, n (%)	403	(44,6)	114	(42,2)	289	(45,7)
Ei, n (%)	356	(39,4)	119	(44,1)	237	(37,4)
Tiedekunta[a]						
Kauppakorkeakoulu, n (%)	166	(18,4)	62	(23,0)	104	(16,4)
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen, n (%)	49	(5,4)	12	(4,4)	37	(5,8)
Informaatioteknologia, n (%)	206	(22,8)	56	(20,7)	150	(23,7)
Kasvatustieteet ja psykologia, n (%)	79	(8,7)	24	(8,9)	55	(8,7)
Matemaattis-luonnontieteellinen, n (%)	200	(22,2)	43	(15,9)	157	(24,8)
Liikuntatieteellinen, n (%)	207	(22,9)	75	(27,8)	132	(20,9)
Tietoja ASP-tiliin liittyen						
Tiedän mikä on asuntosäästöpalkkiojärjestelmä						
Kyllä, n (%)	448	(49,6)	231	(85,6)	217	(34,3)
Jotenkin, n (%)	256	(28,3)	34	(12,6)	222	(35,1)
En, n (%)	199	(22,0)	5	(1,9)	194	(30,6)
Tiedän mikä on ASP-tili						
Kyllä, n (%)	567	(62,8)	268	(99,3)	299	(47,2)
Jotenkin, n (%)	188	(20,8)	2	(0,7)	186	(29,4)
En, n (%)	148	(16,4)	0	(0,0)	148	(23,4)
Minulla on ASP-tili, n (%)	270	(29,9)	270	(100,0)	0	(0,0)
Mittareiden keskiarvot ja keskihajonnat						
Itsekontrolli, ka. (keskihajonta)	3,28	(0,66)	3,33	(0,66)	3,27	(0,66)
Talouden perustiedot, ka. (keskihajonta)	3,85	(1,14)	3,88	(1,10)	3,83	(1,15)
Säästäminen, ka. (keskihajonta)	3,54	(1,07)	4,02	(0,92)	3,33	(1,06)
Pitkäaikainen säästäminen, ka. (keskihajonta)	3,01	(1,51)	4,01	(1,19)	2,58	(1,43)

[a] *4 opiskelijaa ilmoitti kaksi tiedekuntaa*

5. Tutkimusasetelma

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ASP-tilin yhteyttä säästämiseen sekä sen mahdollisuutta toimia sitouttamisvälineenä. Suunnittelija–tekijä -mallin mukaan heikon itsekontrollin omaavien yksilöiden päätöksiä ohjaa usein likinäköinen tekijä (Thaler ja Shefrin 1981), mikä tekee säästämisestä haastavaa. Siksi on ensin tutkittava itsekontrollin yhteyttä säästämiseen. Säästämisen sitouttamisvälineen voidaan olettaa edistävän säästämistä vain, jos heikko itsekontrolli on yhteydessä vähäiseen säästämiseen. Tarkastellaan siis seuraavaa hypoteesia *H1: Itsekontrolli on positiivisesti yhteydessä säästämiseen*.

Seuraavaksi tarkastellaan ASP-tilin yhteyttä säästämiseen. Tässä tutkimuksessa säästämisellä tarkoitetaan säästötiheyttä viimeisen kuuden kuukauden aikana. Koska ASP-tilille tapahtuvan säästämisen ei tarvitse olla yhtäjaksoista, ei ASP-tilin omistaminen lähtökohtaisesti kerro säästötiheyttä viimeisen kuuden kuukauden ajalta. Lisäksi ASP-tilin ohella tarjolla on useita muita pitkäaikaisia säästövaihtoehtoja kuten rahasto- ja osakesäästäminen sekä muu tilisäästäminen. Tässä tutkimusasetelmassa ASP-tilin omistaminen ei kuitenkaan ole satunnaista ja onkin hyvin todennäköistä, että samat taustatekijät voivat vaikuttaa päätökseen avata ASP-tili sekä päätökseen aloittaa pitkäaikainen säästäminen tai säästäminen ylipäätään. Tätä ASP-tilin ja säästämisen mahdollisen simultaanisuuden aiheuttamaa harhaa pyritään analyysissä korjaamaan instrumenttimuuttujalla ”tiedän mikä on ASP-tili” (1 = kyllä). Tämän instrumentin ominaisuuksia selostetaan menetelmien yhteydessä tarkemmin. Hypoteesi on *H2: ASP-tili on positiivisesti yhteydessä säästämiseen*.

Lopuksi tarkastellaan ASP-tilin yhteyttä säästämiseen itsekontrollin eri tasoilla. Jos ASP-tili toimii säästämisen sitouttamisvälineenä, se edistää heikon itsekontrollin omaavien yksilöiden säästämistä eli *H3: ASP-tili on positiivisesti yhteydessä säästämiseen heikon itsekontrollin omaavien yksilöiden keskuudessa.*

6. Menetelmäkuvaus

Aineiston analyysissä hyödynnetään lineaarista regressiomallia pienimmän neliösumman menetelmää (PNS), kaksivaiheista PNS menetelmää sekä ordinaalista eli järjestysasteikollista logit-mallia. PNS-mallia käytetään useammasta väittämästä koostuvan summamuuttujan (säästäminen) analysoinnissa. Koska summamuuttuja perustuu useaan väittämään, sitä voidaan käsitellä jatkuvan muuttujan ordinaalisina approksimaationa (Sullivan ja Artino 2013). Koska säästämisen ja ASP-tilin mahdollinen simultaanisuus voi vääristää analyysin tuloksia, pyritään tällaisesta endogeenisuudesta aiheutuvaa harhaa korjaamaan kaksivaiheisessa PNS-estimoinnissa erityisellä instrumenttimuuttujalla (*instrumental variable*, IV -estimointi). Instrumenttimuuttujan tulee täyttää kaksi ehtoa, joista tässä asetelmassa ensimmäinen edellyttää, että sillä on vaikutusta ASP-tilin omistamisen todennäköisyyteen. Toinen ehto on niin sanottu poissulkemisrajoitus, joka edellyttää instrumenttimuuttujan vaikuttavan säästämiseen vain ASP-tilin omistamisen kautta. Tämän toisen ehdon täyttymistä ei voida erikseen testata, mutta on luontevaa olettaa, että tieto ASP-tilistä vaikuttaa säästämiseen *vain* vaikuttamalla ASP-tilin avaamiseen, mutta ei muuten.

Ordinaalista logit-mallia käytetään vain yhteen väittämään perustuvan selitettävän muut-

tujan (pitkäaikainen säästäminen) analysoinnissa, koska se saa vain arvoja 1, 2, 3, 4 ja 5, eikä malleissa enää voida tehdä PNS-mallin vaatimaa oletusta jatkuvan muuttujan approksimaatiosta. Tuloksia tarkastellessa on syytä muistaa, että ordinaalisen logit-mallin tulkinta eroaa PNS-mallista. PNS-malli tuottaa estimaatin selitettävälle muuttujalle, ja ordinaalinen logit-malli antaa selitettävälle muuttujalle todennäköisyyden saada kukin viidestä mahdollisesta arvosta.

7. Tulokset

Ensiksi tarkastellaan itsekontrollin yhteyttä säästämiseen ja pitkäaikaiseen säästämiseen. Aineisto jaetaan itsekontrollin mukaan kahteen ryhmään. Jako kahteen ryhmään tehdään itsekontrollin mediaanin 3,31 mukaan. Ne henkilöt, joiden itsekontrolli on alle 3,31 luokitellaan heikon itsekontrollin ryhmään (n = 433), ja ne henkilöt, joiden itsekontrolli on 3,31 tai parempi luokitellaan hyvän itsekontrollin ryhmään (n = 470). Jako keskiarvon 3,28 mukaan antaa saman lopputuleman. Viiksilaatikot (kuvio 2)

Kuvio 2. Itsekontrollin mukaiset erot säästämisessä (a) ja pitkäaikaisessa säästämisessä (b).

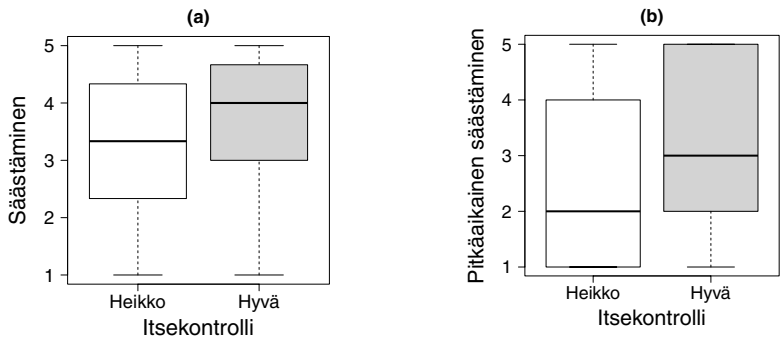

Kuvio 3. ASP-tilin mukaiset erot säästämisessä (a) ja pitkäaikaisessa säästämisessä (b).

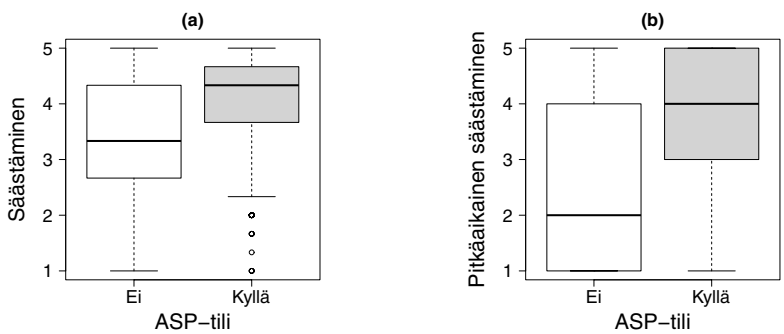

havainnollistavat ryhmien väliset erot säästämisessä ja pitkäaikaisessa säästämisessä. Parempi itsekontrolli on positiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi (Wilcoxon Rank Sum Test) yhteydessä säästämiseen ($W = 77469$, $p < 0{,}001$) ja pitkäaikaiseen säästämiseen ($W = 83560$, $p < 0{,}001$).

Seuraavaksi tarkastellaan ASP-tilinomistajia tarkemmin. Aineisto on jaettu niihin, joilla on ASP-tili (n = 270), ja niihin, joilla sitä ei ole (n = 633). Eroja säästämisessä ja pitkäaikaisessa säästämisessä on havainnollistettu viiksilaatikoilla (kuvio 3). Itsekontrollin tasossa ei ole ryhmien (ASP-tili ja ei ASP-tiliä) välillä tilastollisesti merkitsevää eroa ($W = 80563$, $p = 0{,}173$). Erot säästämisessä ($W = 52194$, $p < 0{,}001$) ja pitkäaikaisessa säästämisessä ($W = 39759$, $p < 0{,}001$) ovat tilastollisesti merkitseviä.

Mikäli ASP-tili toimii sitouttamisvälineenä, sen tulisi parantaa heikon itsekontrollin omaavien henkilöiden säästämistä. Siksi seuraavaksi ASP-tilin yhteyttä säästämiseen tarkastellaan itsekontrollin eri tasoilla jakamalla otos itsekontrollin mukaan kolmeen osajoukkoon: heikko itsekontrolli (1. osajoukko, n = 307), keskitasoinen itsekontrolli (2. osajoukko, n = 325) ja hyvä itsekontrolli (3. osajoukko, n = 271). Kuvio 4 havainnollistaa ASP-tilin positiivista yhteyttä säästämiseen kaikilla itsekontrollin eri tasoilla.

ASP-tilin positiivinen yhteys säästämiseen on nähtävissä heikon itsekontrollin osajoukossa, mutta myös muissa osajoukoissa. Tämä viittaa siihen, että ASP-tili ei ole vain säästämisen sitouttamisväline heikon itsekontrollin omaaville säästäjille. Erot ASP-tilinomistajien ja muiden välillä ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0{,}001$, Wilcoxon Rank Sum Test) kaikissa osajoukoissa (kuvio 4).

Seuraavaksi tutkitaan säästämistä lineaarisen regressiomallin avulla ja pitkäaikaista sääs-

Kuvio 4. ASP-tilin yhteys säästämiseen (a) ja pitkäaikaiseen säästämiseen (b) eri itsekontrollin tasoilla (ei = ei ole ASP-tiliä, ASP = on ASP-tili).

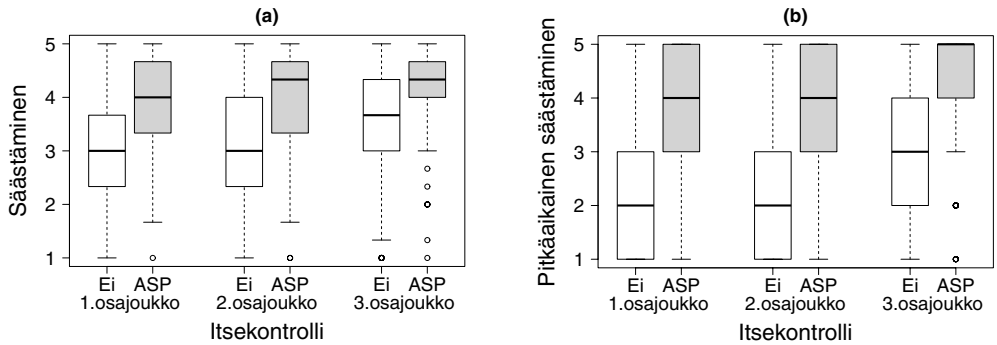

tämistä ordinaalisen logit-mallin avulla. Lisäksi ASP-tilin ja säästämisen yhteyttä tarkastellaan erikseen heikon itsekontrollin omaavien henkilöiden (1. osajoukko) keskuudessa. Osajoukon koosta (n = 307) johtuen pitkäaikaisen säästämisen tarkastelu ordinaalisella logit-mallilla ei ole mielekästä, koska kategorioiden havaintomäärät jäävät pieniksi eivätkä kynnysarvot ole enää tilastollisesti merkitseviä. Nyt tarkastelussa on mukana myös useita kontrollimuuttujia. Raportoimattomat kontrollimuuttujat eivät ole tilastollisesti merkitseviä 0,05 merkitsevyystasolla. IV-malleissa käytettävä instrumenttimuuttuja (tietoisuus ASP-tileistä) korreloi hyvin ASP-tilin kanssa (korrelaatio 0,49) ja on siten relevantti instrumentti.

Taulukon 2 malleissa itsekontrollin ja ASP-tilin lisäksi myös tulot sekä opintolaina ovat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä säästämiseen, kun tarkastellaan koko aineistoa. Tarkasteltaessa heikon itsekontrollin osajoukkoa opintolaina on yhteydessä säästämiseen vain IV-estimoinnin tuloksissa, eikä tulotaso ole enää tilastollisesti merkitsevä missään kolmessa mallissa. Samalla heikon itsekontrollin osajoukossa voidaan havaita itsekontrollin tilastollinen merkitsevyys vain, kun ASP-tili on lisätty malliin.

ASP-tilin positiivinen yhteys säästämiseen näkyy merkitsevänä sekä PNS-mallissa että myös IV-mallissa, mikä viittaa siihen, että vaikutussuunta kulkee ASP-tilin omistamisesta säästämiseen eikä simultaanisuus olisi merkittävästi vääristänyt PNS-tuloksiakaan. Tuloksen luotettavuus riippuu luonnollisesti siitä, miten hyvin käytetyn instrumentin poissulkemisrajoitus pätee.

Tulokset tukevat kaikkia tutkimusasetelmassa esitettyjä hypoteeseja. Itsekontrolli ja ASP-tili ovat positiivisesti yhteydessä säästämiseen (H1 ja H2). ASP-tili on positiivisesti yhteydessä säästämiseen heikon itsekontrollin omaavien yksilöiden keskuudessa (H3). Lisäksi ASP-tilin yhteys säästämiseen voidaan nähdä kaikilla kolmella itsekontrollin tasolla (kaikissa osajoukoissa), mikä viittaa siihen, että ASP-tili on enemmän kuin vain säästämisen sitouttamisväline heikon itsekontrollin omaaville säästäjille.

8. Pohdinta

Tulosten mukaan itsekontrolli ja ASP-tili ovat molemmat positiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä säästämiseen. Tulokset tukevat aiemmissa tutkimuksissa (Ameriks ym. 2007; Miotto ja Parente 2015; Strömbäck ym. 2017) tehtyjä havaintoja itsekontrollin keskeisestä roolista säästämisessä. Tulokset ovat linjassa myös suunnittelija–tekijä -mallin kanssa, missä heikon itsekontrollin omaavien henkilöiden käyttäytymistä hallitsee lyhytnäköinen tekijä tehden säästämisestä haastavaa. Heikon itsekontrollin omaavilla yksilöillä sitouttamisvälineen voidaan nähdä tukevan suunnittelijan tulevaisuuteen katsovaa käyttäytymistä ja edistäen säästämistä. Itsekontrollin keskeinen rooli korostaa sitouttamisvälineiden tärkeyttä säästämisen edistämisessä.

Aiemman tutkimuksen mukaan heikosta itsekontrollistaan tietoiset henkilöt ovat muita halukkaampia käyttämään sitouttamisvälineitä edistääkseen pitkän aikavälin tavoitteiden mukaista käyttäytymistä kuten säästämistä (Ashraf ym. 2006). ASP-tilin osalta vastaavaa havaintoa ei ole nähtävissä. Tässä tutkimuksessa ASP-tilinomistajien itsekontrolli ei eronnut muiden vastaajien itsekontrollista. Tulokset osoittavatkin ASP-tilin olevan positiivisesti yhteydessä

Taulukko 2. Säästämisen lineaariset regressiomallit koko aineistolla (mallit 1,2 ja 3) sekä heikon itsekontrollin (1. osajoukko, n = 307) osajoukolla (mallit 4,5 ja 6). Mallit 3 ja 6 ovat kaksivaiheisia PNS-malleja instrumenttimuuttujalla. Lisäksi pitkäaikaisen säästämisen ordinaaliset logit-mallit (7 ja 8). Malleihin 2,3,5,6 ja 8 on lisätty dikotominen ASP-tili-muuttuja.

	Säästäminen			Säästäminen Heikko itsekontrolli (n = 307)			Pitkäaikainen säästäminen	
	PNS		IV	PNS		IV	Ordinaalinen logit	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Vakio	2,632***	2,713***	3,133***	2,833*	3,542***	3,275***		
	(0,456)	(0,462)	(0,403)	(1,152)	(0,976)	(0,809)		
Itsekontrolli	0,371***	0,392***	0,361***	0,376	0,539**	0,414*	0,516***	0,547***
	(0,059)	(0,059)	(0,051)	(0,238)	(0,200)	(0,165)	(0,098)	(0,099)
ASP-tili		0,636***	1,001***		1,158***	0,993**		1,796***
		(0,085)	(0,162)		(0,176)	(0,300)		(0,148)
Korkea tulotaso	0,371***	0,244**	0,177*	0,404	0,206	0,167	0,733***	0,482**
	(0,090)	(0,092)	(0,085)	(0,216)	(0,185)	(0,163)	(0,148)	(0,151)
Ei tuloja	-0,564***	-0,641***	-0,516***	-0,161	-0,092	-0,204	-0,478**	-0,518**
	(0,114)	(0,116)	(0,098)	(0,255)	(0,220)	(0,180)	(0,184)	(0,188)
Opintolaina	-0,263***	-0,272***	-0,267***	-0,279	-0,311	-0,266*	-0,252*	-0,340**
	(0,077)	(0,078)	(0,068)	(0,190)	(0,159)	(0,130)	(0,126)	(0,128)
Ikä	-0,009	-0,019	-0,034*	-0,021	-0,082**	-0,056*	0,019	-0,012
	(0,016)	(0,016)	(0,014)	(0,035)	(0,031)	(0,026)	(0,025)	(0,026)
Kynnysarvo 1|2							1,061	0,546
							(0,741)	(0,753)
Kynnysarvo 2|3							1,941**	1,519*
							(0,743)	(0,755)
Kynnysarvo 3|4							2,612***	2,295**
							(0,746)	(0,758)
Kynnysarvo 4|5							3,569***	3,398***
							(0,750)	(0,762)
Havainnot	903	903	903	307	307	307	903	903
R^2	0,147	0,202	0,173	0,068	0,217	0,157		
Pseudo-R^2							0,101	0,246

*Malleissa on huomioitu seuraavat kontrollimuuttujat: sukupuoli, ikä, tulotaso, vanhempien taloudellinen tuki, tiedekunta, talouden perustiedot ja opintolaina. Tilastollinen merkitsevyys: ***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05. Keskivirheet sulkeissa.*

säästämiseen kaikilla itsekontrollin tasoilla. On hyvä muistaa, että ASP-tiliä ei ole suunniteltu säästämisen sitouttamisvälineeksi, vaan ASP-järjestelmän tarkoitus on edistää nuorten ja nuorten aikuisten asuntosäästämistä ja säästämistä yleisesti. Järjestelmä ei siis pyri houkuttelemaan vain heikon itsekontrollin kanssa kamppailevia nuoria, vaan kaikkia nuoria ja nuoria aikuisia. Siksi onkin hyvin todennäköistä, että ASP-tilin positiivinen yhteys säästämiseen muodostuu useasta eri kanavasta.

Lähtökohtaisesti nuoret avaavat ASP-tilin, koska he haluavat ostaa lähitulevaisuudessa ensiasunnon, joka toimiikin säästökohteena kaikille tilinavaajille. Itsekontrollin määritelmän mukaan hyvän itsekontrollin omaavilla säästäjillä ei olisi ongelmia sitoutua pitkän aikavälin säästötavoitteisiin, eikä heillä olisi näin ollen tarvetta sitouttamisvälineille. Tulosten mukaan ASP-tili on kuitenkin positiivisesti yhteydessä säästämiseen myös hyvän itsekontrollin omaavien henkilöiden keskuudessa. On mahdollista, että ASP-tili sitouttaa joitain hieman paremmankin itsekontrollin omaavia henkilöitä, koska on vaikea sanoa, kuinka hyvä itsekontrolli yksilöllä tulisi olla, jotta hän ei hyötyisi sitouttamisvälineistä lainkaan. Suunnittelija–tekijä -mallia hyödyntäen voidaan ajatella, että suhteellisen hyvän itsekontrollin omaavalla henkilöllä olisi vain harvoin haasteita impulsiivisen tekijän hallinnassa, mutta niinä harvoinakin hetkinä sitouttamisvälineestä voisi olla hyötyä.

Toisaalta on myös mahdollista, että ASP-tili edistää hyvän itsekontrollin omaavien henkilöiden säästämistä muulla tavalla kuin sitouttamalla. He saattaisivat säästää ilman ASP-tiliä lähes vastaavan euromäärän, mutta ASP-tili ohjaa heitä sääntöjensä avulla siirtämään rahaa säästöön säännöllisemmin. Osalle tili saattaa tarjota houkuttelevan säästövaihtoehdon, mikä saa heidät allokoimaan säästöjään ASP-tilille. Tilin tarjoama prosentin vuosikorko on nykyisessä korkoympäristössä kelpo kannustin monelle, kun saa lisäksi mahdollisuuden asunnonhankinnan yhteydessä maksettavaan 2–4 prosentin lisäkorkoon. Toisille säästäjille ASP-tilin tarjoamat ominaisuudet saattavat sitouttaa heitä säästämään säännöllisemmin kuin ilman ASP-tiliä tai jatkamaan säästämistään niinä hetkinä, jolloin he muuten olisivat saattaneet nostaa ja kuluttaa osan säästöistä. Kun tämän tutkimuksen tuloksia tarkastellaan huomioiden aikaisempi tutkimuskirjallisuus sekä ASP-tilin sisältämät ominaisuudet, on hyvin mahdollista, että tili toimii osalle säästäjistä sitouttamisvälineenä edistäen heidän säästämistään. Näin ollen ASP-tili toimisi sekä säästämisen sitouttamisvälineenä että laajemminkin säästämistä edistävänä säästämistuotteena.

Suomalaisten säästämistä edistävänä välineenä toimivan ASP-järjestelmän kohderyhmänä ovat 15–39-vuotiaat ensiasunnon ostajat. Koska ASP-järjestelmä kohdistuu nuoriin ja nuoriin aikuisiin, korostuu nuorille suunnatun talousopetuksen tärkeys. Koulujen rooli onkin keskeinen, koska niiden kautta talousopetus tavoittaa lähes kaikki nuoret (Kortesalmi ja Autio 2019). Siksi myös ASP-järjestelmästä ja säästämisen sitouttamisvälineistä olisi hyvä jakaa tietoa jo peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen talousopetuksessa. ASP-tili on yksi käytössä olevista keinoista, jonka avulla nuori tai nuori aikuinen voi pyrkiä muuttamaan tai ylläpitämään säästämistään ja siten talouskäyttäytymistään. On tärkeää, että yksilöt ovat tietoisia omista itsekontrolliin liittyvistä mahdollisista heikkouksistaan, jotta he voivat tarvittaessa etsiä sitouttamisvälineistä apua säästämisen haasteisiin. Valmiit säästämistuotteet

sisäänrakennetulla sitouttamismekanismilla tarjoavat usealle säästäjälle sopivan ja helpon ratkaisun. ASP-tili onkin yksi hyvä esimerkki säästämistä edistävien finanssituotteiden sekä sitouttamisvälineiden kehittämiseen. On kuitenkin vaikea sanoa, mikä on ASP-tilin sisältämien eri ominaisuuksien keskinäinen rooli säästämisen edistämisessä.

Tarkasteltaessa ASP-tiliä säästämisen sitouttamisvälineenä voidaan havaita myös sen alkuperäisen tavoitteen asettama rajallisuus. ASP-järjestelmä kannustaa nuoria aikuisia omistusasumiseen ja sen alkuperäisenä pyrkimyksenä oli laskea ensiasunnon ostajien keski-ikää, joka ASP-järjestelmää luotaessa oli noin 40 vuotta. 1970-luvun lopulta keski-ikä onkin laskenut, mutta vuodesta 2008 vuoteen 2018 ensiasunnon ostajien keski-ikä (28,8 vuotta vuonna 2018) on kuitenkin noussut vuodella ja nykyään yhä useampi nuori aikuinen suosii vuokra-asumista omistusasumisen sijaan (Tilastokeskus 2019). ASP-järjestelmä ei tue vuokra-asumista suosivien nuorten aikuisten mieltymyksiä ja jättääkin näin monet järjestelmän ulkopuolelle. Asunnon oston jälkeen ASP-tilille säästäminen vaihtuu ASP- tai asuntolainan lyhentämiseen, ja näin asuntovelallisella heikon sitoutumisen korvaa vahva sitoutuminen. Vaikka asuntolaina sitouttaa asuntovelallisen säästämään lainanlyhennysten muodossa ja omistusasuminen kasvattaa usein varallisuutta, asuntomarkkinoiden pirstaleisuus asettaa asunnonostajat eri maantieteellisillä alueilla hyvin erilaiseen asemaan (Tilastokeskus 2020). Olisikin hyvä miettiä, kuinka paljon nuoria tulee kannustaa asunnon ostoon muuttotappioalueilta.

Tässä tutkimuksessa ei tarkasteltu ASP-tilin yhteyttä taloudelliseen hyvinvointiin. Taloudellisen kyvykkyyden teoria (Ranta ja Salmela-Aro 2018; Serido ym. 2013) on kuitenkin yhdistänyt talouskäyttäytymisen taloudelliseen hyvinvointiin, ja näin ASP-tilillä ja säästämisen sitouttamisvälineillä voisi olla käyttäytymisen kautta epäsuora yhteys taloudelliseen hyvinvointiin. Tämä yhteys ei ole kuitenkaan yksiselitteinen. Säästämisen lisääminen pienentää kulutusta, millä voi olla myös negatiivisia hyvinvointivaikutuksia. Varsinkin, jos säästäjä aliarvioi oman itsekontrolliongelmansa ja sitoutuu säästämään enemmän kuin pystyy vähentämään kulutustaan (Bryan ym. 2010). Tämä korostaa jälleen tietoisuuden tärkeyttä omasta itsekontrollista sekä käyttäytymisestä, mutta myös talousosaamisen roolia sitoutumista tehtäessä.

Suomalaisnuorten huomattavan aikainen muutto omaan talouteen (Nikander 2009) lisää nopeasti heidän vastuutaan oman talouden hallinnasta. Kun lähes puolet korkeakouluopiskelijoista kokee taloudellisen tilanteensa haastavaksi (Potila ym. 2017), voivat yllättävät menot pakottaakin säästäjän lopettamaan ASP-tili ennenaikaisesti ja antaa epäonnistumisen myötä negatiivisen kokemuksen säästämisestä. ASP-säästämisen keskeyttäneet olivat kokeneet säästämisen raskaammaksi kuin säästötavoitteen saavuttaneet säästäjät (Vesanen 1987), mikä voi johtua liian optimistisesta säästömäärästä. ASP-tiliä olisikin hyvä tarkastella tulevaisuudessa tarkemmin myös taloudellisen hyvinvoinnin näkökulmasta.

9. Tutkimuksen rajoitteet

Tutkimuksen aineisto koostui yhden yliopiston suomalaisista opiskelijoista. Aineisto on kerätty tiedekuntien sähköpostilistoja hyödyntäen, eikä aineistonkeruun yhteydessä pystytty seu-

raamaan vastauskatoa. Tämän aineiston osalta ei voidakaan puhua edustavasta otoksesta, vaan lähinnä ilmiötä kuvaavasta näytteestä. Siksi tutkimustulosten yleistämisessä on syytä olla varovainen. Koska itsekontrollilla on positiivinen vaikutus koulumenestykseen (Duckworth ja Seligman 2005), voi aineistossa itsekontrolli olla korkeahko suhteessa koko väestöön. Yliopisto-opiskelijoilla saattaa olla myös keskimääräistä paremmat taloustiedot, mikä näkyi kattoefektinä talouden perustietoja mitattaessa.

Tutkimusasetelma asettaa oman rajoituksensa tutkimustulosten tulkinnalle. ASP-tilinomistajia ei verrata tutkimuksessa mihinkään kontrolliryhmään kuten muunlaisien säästötilien omistajiin, vaan vertailu tapahtuu kaikkiin niihin vastaajiin, joilla ei ole ASP-tiliä. Tämä saattaa korostaa ASP-tilin vaikutusta säästämiseen. Henkilöt, joilla ei ole säästämistarvetta tai säästämismahdollisuuksia, eivät todennäköisesti avaa ASP-tiliä. Aineisto ei kuitenkaan tarjoa tietoa vastaajien menoista eikä asumismuodosta, mikä heikentää hieman vastaajien säästämismahdollisuuksien arviointia. Lisäksi on mahdollista, etteivät kaikki vastaajista täytä ASP-järjestelmän kriteereitä tai ensiasunnonostajan määritelmää, eivätkä siten voi avata ASP-tiliä. Tämä ei tarkoita, etteikö heillä olisi silti tarvetta säästämiselle, mutta tämä jättää mahdollisesti heikosta itsekontrollistaan tietoiset henkilöt ASP-tilin tarjoaman sitouttamisen ulkopuolelle.

Tutkimuksessa käytettyjen mittareiden osalta säästämistä mitattiin viisiportaisella asteikolla viimeisen kuuden kuukauden ajalta. Vastaajat ilmoittivat oman arvionsa säästämisestä, eikä todellista säästämistä ole mitattu. Sen lisäksi, että oma arvio voi poiketa todellisesta säästämisasteesta, tutkimuksessa ei kerätty tietoa säästetyistä summista. ”Korkeampi säästämisaste” ei siksi tässä tutkimuksessa välttämättä tarkoita suurempaa euromääräistä säästämistä, vaan tiheämpää tai säännöllisempää säästämistä. Lisäksi on muistettava poikkileikkausaineiston rajoitukset kausaalisia johtopäätöksiä tehtäessä. Tutkimuksen tuloksia kannattaakin tulkita suuntaa-antavina, eikä ASP-tilin vaikutuksen suuruudesta säästämiseen ole mielekästä tehdä voimakkaita johtopäätöksiä.

10. Yhteenveto

Säästäminen on tärkeä osa yksilön hyvinvointia edistävää talouskäyttäytymistä. Heikko itsekontrolli voi kuitenkin tehdä säästämisestä haastavaa ja vaikeuttaa näin taloudenhallintaa. Viime vuosina käyty keskustelu maksuhäiriömerkinnöistä ja velkaantuneisuudesta korostaa tämän artikkelin tutkimuskohteen ajankohtaisuutta. Säästämisen sitouttamisvälineillä on tärkeä rooli, kun halutaan helpottaa heikosta itsekontrollista johtuvia säästämisvaikeuksia. Tutkimus tuotti uutta tietoa säästämisen sitouttamisvälineistä hyödyntäen suomalaista aineistoa ja tarkastelemalla ASP-tilin yhteyttä säästämiseen. Tulokset tukevat aiempaa tutkimusta itsekontrollin keskeisestä roolista säästämisessä. ASP-tilin yhteys säästämiseen ei kuitenkaan rajoitu heikon itsekontrollin osajoukkoon, vaan sen positiivinen yhteys säästämiseen näkyi kaikilla itsekontrollin tasoilla.

Jotta säästäjät osaavat etsiä itselleen sitouttamisvälineitä, olisi heidän tärkeää tiedostaa itsekontrollinsa heikkoudet. Yleisemmin säästämisen sitouttamisvälineiden hyödyntäminen vaatii myös niiden hyvää saatavuutta sekä riittävää talousosaamista, mikä korostaa talousopetuksen tärkeyttä. Jatkotutkimuksessa tulisi

tarkastella ASP-tilin eri ominaisuuksien keskinäistä roolia säästämisen edistämisessä sekä tutkia tarkemmin sitouttamisvälineiden yhteyttä taloudelliseen hyvinvointiin. □

Kirjallisuus

Achtziger, A., Hubert, M., Kenning, P., Raab, G. ja Reisch, L. (2015), "Debt out of control: The links between self-control, compulsive buying, and real debts", *Journal of Economic Psychology* 49: 141–149.

Ameriks, J., Caplin, A., Leahy, J. ja Tyler, T. (2007), "Measuring self-control problems", *American Economic Review* 97: 966–972.

Ashraf, N., Karlan, D. ja Yin, W. (2006), "Tying Odysseus to the mast: Evidence from a commitment savings product in the Philippines", *The Quarterly Journal of Economics* 121: 635–672.

Baumeister, R. F. (2002), "Yielding to temptation: Self-control failure, impulsive purchasing, and consumer behavior", *Journal of Consumer Research* 28: 670–676.

Biljanovska, N. ja Palligkinis, S. (2018), "Control thyself: Self-control failure and household wealth", *Journal of Banking & Finance* 92: 280–294.

Bryan, G., Karlan, D. ja Nelson, S. (2010), "Commitment devices", *Annual Review of Economics* 2: 671–698.

Dagnelie, O. ja Lemay-Boucher, P. (2012), "Rosca participation in Benin: A commitment issue", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 74: 235–252.

Dew, J. ja Xiao, J. J. (2011), "The financial management behavior scale: Development and validation", *Journal of Financial Counseling and Planning* 22: 43–59.

Duckworth, A. L. ja Seligman, M. E. P. (2005), "Self-discipline outdoes IQ in predicting academic performance of adolescents", *Psychological Science* 16: 939–944.

Fujita, K., Trope, Y., Liberman, N. ja Levin-Sagi, M. (2006), "Construal levels and self-control", *Journal of Personality and Social Psychology* 90: 351–367.

Kim, G. J. ja Hanna, S. D. (2017), "Do self-control measures affect saving behavior?", *Journal of Personal Finance* 16: 7–19.

Kortesalmi, M. ja Autio, M. (2019), "Talous- ja kuluttajakasvatus talousosaamisen mahdollistajana", *Kansantaloudellinen aikakausikirja* 115: 588–603.

Maunu, T. ja Tenhunen, S. (2010), "Eläkesäästäminen psykologisen taloustieteen näkökulmasta", Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2010:8, Helsinki.

Meier, S. ja Sprenger, C. (2010), "Present-biased preferences and credit card borrowing", *American Economic Journal: Applied Economics* 2: 193–210.

Miller, H. V., Barnes, J. C. ja Beaver, K. M. (2011), "Self-control and health outcomes in a nationally representative sample", *American Journal of Health Behavior* 35: 15–27.

Miotto, A. P. S. C. ja Parente, J. (2015), "Antecedents and consequences of household financial management in Brazilian lower middle class", *Revista de Administração de Empresas* 55: 50–64.

Moffitt, T. E., Arseneault, L., Belsky, D., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H., Houts, R., Poulton, R., Roberts, B. W., Ross, S., Sears, M. R., Thomson, W. M. ja Caspi, A. (2011), "A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety", *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 108: 2693–2698.

Nikander, T. (2009), Nuoret muuttavat omilleen yhä nuorempina, *Hyvinvointikatsaus* 1/2009, Tilastokeskus, Helsinki.

Potila, A.-K., Moisio, J., Ahti-Miettinen, O., Pyy-Martikainen, M. ja Virtanen, V. (2017), Opiskelijatutkimus 2017: *Eurostudent VI -tutkimuksen keskeiset tulokset*, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:37, Helsinki.

Ranta, M. ja Salmela-Aro, K. (2018), "Subjective financial situation and financial capability of young adults in Finland", *International Journal of Behavioral Development* 42: 525–534.

Rha, J.-Y., Montalto, C. P. ja Hanna, S. D. (2006), "The effect of self-control mechanisms on household saving behavior", *Journal of Financial Counseling and Planning* 17: 3–16.

Salo, S. (1988), "Asuntorahoitus meillä ja muualla", *Kansantaloudellinen aikakausikirja* 84: 177–185.

Serido, J., Shim, S. ja Tang, C. (2013), "A developmental model of financial capability: A framework for promoting a successful transition to adulthood", *International Journal of Behavioral Development* 37: 287–297.

Shefrin, H. M. ja Thaler, R. H. (1988), "The behavioral life-cycle hypothesis", *Economic Inquiry* 26: 609–643.

Sourdin, P. (2008), "Pension contributions as a commitment device: Evidence of sophistication among time-inconsistent households", *Journal of Economic Psychology* 29: 577–596.

Strömbäck, C., Lind, T., Skagerlund, K., Västfjäll, D. ja Tinghög, G. (2017), "Does self-control predict financial behavior and financial well-being?", *Journal of Behavioral and Experimental Finance* 14: 30–38.

Sullivan, G. M. ja Artino, A. R. (2013), "Analyzing and interpreting data from Likert-type scales", *Journal of Graduate Medical Education* 5: 541–542.

Suomen Pankki (2020), *Suomen Pankki laatii kansallisen suunnitelman talousosaamisen edistämiseksi*, tiedote, https://www.suomenpankki.fi/fi/media-ja-julkaisut/tiedotteet/2020/suomen-pankki-laatii-kansallisen-suunnitelman-talousosaamisen-edistamiseksi/ (viitattu 15.11.2020).

Tangney, J. P., Baumeister, R. F. ja Boone, A. L. (2004), "High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success", *Journal of Personality* 72: 271–324.

Thaler, R. H. ja Benartzi, S. (2004), "Save More Tomorrow™: Using behavioral economics to increase employee saving", *Journal of Political Economy* 112: 164–187.

Thaler, R. H. ja Shefrin, H. (1981), "An economic theory of self-control", *Journal of Political Economy* 89: 392–406.

Tilastokeskus (2019), *Asunnot ja asuinolot* [*verkkojulkaisu*], Yleiskatsaus 2018, www.stat.fi/til/asas/2018/01/asas_2018_01_2019-10-10_tie_002_fi.html (viitattu 29.9.2020).

Tilastokeskus (2020), *Osakeasuntojen hinnat*. [*verkkojulkaisu*], Lokakuu 2020, www.stat.fi/til/ashi/2020/10/ashi_2020_10_2020-11-30_tie_001_fi.html (viitattu 15.12.2020).

Valtiokonttori (2020), *ASP-säästäminen ja ASP-laina*, www.valtiokonttori.fi/palvelut/rahoitus-ja-lainapalvelut/asp-saastaminen-ja-asp-laina/#c97f9abf (viitattu 29.9.2020).

Valtiokonttori (2021), *Tilastoja rahoitus- ja lainapalveluista*, https://www.valtiokonttori.fi/tilastot-ja-raportit/tilastoja-rahoitus-ja-lainapalveluista/#c97f9abf (viitattu 6.5.2021).

Van Rooij, M., Lusardi, A. ja Alessie, R. J. (2012), "Financial literacy, retirement planning, and household wealth", *The Economic Journal* 122: 449–478.

Vesanen, P. (1987), *ASP-järjestelmän tavoitteet ja niiden toteutuminen*, Asuntohallitus, Tutkimus- ja suunnitteluosaston julkaisuja n:o 1/1987, Helsinki.

Wilkinson, N. ja Klaes, M. (2012), *An Introduction to Behavioral Economics* [*2nd ed.*], Palgrave MacMillian, London.

Xiao, J. J. (2008), "Applying behavior theories to financial behaviour", teoksessa Xiao J. J. (toim.), *Handbook of Consumer Finance Research*. Springer, New York: 69–81.

Ympäristöministeriö (2014), *ASP-säästäjäksi ehtii vielä 39-vuotiaana*, www.valtioneuvosto.fi/-/asp-saastajaksi-ehtii-viela-39-vuotiaana (viitattu 29.9.2020).

Ympäristöministeriö (2016), *Tuetun asuntosäästämisen (ASP) ikäraja alenee 15 vuoteen heinäkuun alusta alkaen*, https://ym.fi/-/tuetun-asuntosaastamisen-asp-ikaraja-alenee-15-vuoteen-heinakuun-alusta-alkaen (viitattu 29.9.2020).

Liite 1

Itsekontrolli, Cronbach α = 0,86	Mediaani	Keskiarvo	Keskihajonta	Vastausväli
Olen hyvä vastustamaan kiusauksia	3	3,20	1,06	1-5
Minulla on vaikeuksia muuttaa huonoja tapojani	3	3,04	1,04	1-5
Olen laiska	3	2,82	1,20	1-5
Sanon sopimattomia asioita	2	2,26	1,06	1-5
Teen välillä asioita, jotka eivät ole minulle hyväksi, jos ne ovat hauskoja	3	3,21	1,10	1-5
Kieltäydyn asioista, jotka eivät ole hyväksi minulle	4	3,37	0,93	1-5
Toivon, että minulla olisi enemmän itsekuria	3	3,29	1,21	1-5
Voisi sanoa, että minulla on hyvä itsekuri	3	3,22	1,03	1-5
Hauskanpidosta johtuen en joskus saa töitä (myös koulutehtävät ja kotityöt) tehdyksi	2	2,38	1,19	1-5
Minulla on vaikeuksia keskittyä	3	2,90	1,09	1-5
Pystyn työskentelemään tehokkaasti kohti pitkäntähtäimen tavoitteita	4	3,60	0,92	1-5
Joskus en voi estää itseäni, vaikka tietäisin tekeväni jotain väärää	2	2,34	1,11	1-5
Teen asioita usein ennen kuin olen pohtinut kaikkia vaihtoehtoja	2	2,44	1,00	1-5
Itsekontrolli[a]		3,28	0,66	

[a] Väittämien 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12 ja 13 vastaukset ovat käännetty ennen itsekontrollin arvon laskemista

Säästäminen, Cronbach α = 0,72	Mediaani	Keskiarvo	Keskihajonta	Vastausväli
Säästänyt pahan päivän varalle	4	3,55	1,22	1-5
Jättänyt rahaa säästöön niiltä kuukausilta, kun olet ollut töissä (esim. Kesätöissä)	5	4,05	1,24	1-5
Laittanut rahaa säästöön pidemmän tähtäimen hankintoja varten (esim. Koti, auto)	3	3,01	1,51	1-5
Säästäminen		3,54	1,07	